

ИНТЕГРИРАНАТА МОРСКА ПОЛИТИКА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ – ГАРАНЦИЯ ЗА НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ НА ДЪРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ

Ваня Христова Стаматова
Бургаски свободен университет

INTEGRATED MARITIME POLICY IN EUROPEAN UNION - GUARANTEE FOR THE NATIONAL SECURITY OF THE MEMBER STATES

Vania Hristova Stamatova
Burgas Free University

Abstract: This article discusses the main stages in the development of the EU Integrated Maritime Policy and its role as a guarantor of the national security of the Member States.

Keywords: Integrated maritime policy, EU

Интересите на Европа в областта на морското дело са неразривно свързани с благосъстоянието, просперитета и сигурността на нейните граждани и общности. Около 90 % от външната търговия на ЕС и 40 % от неговата вътрешна търговия се осъществяват чрез превоз по море. ЕС е третият по големина вносител и петият по големина производител на рибни продукти и аквакултури в света. Над 400 милиона пътници годишно минават през пристанищата на ЕС. За да развива свободната търговия, транспорта, туризма, екологичното разнообразие и икономиката, Европейският съюз се нуждае от отворени и безопасни морета и океани. Ако той не успее да осигури защитата срещу огромния брой морски заплахи и рискове, моретата и океаните могат да се превърнат в сцена на международни конфликти, терористични атаки или действия на организираната престъпност.

Общата дължина на брега на 20 държави-членки (без достъп до морето са само Австрия, Унгария, Люксембург, Словакия и Чехия, но и те имат свои собствени специфични морски интереси) е 68 000 км, което е около седем пъти по дължината на бреговата линия на САЩ и четири пъти на Русия. Около половината от населението на ЕС живее в крайбрежната ивица, широка 50 км и развитието на морските дейности е изключително важно за развитието на Съюза. По море годишно се превозват над един милиард тона се превозват товари и около 300 милиона пътници, а рибарството в ЕС произвежда годишно 7,6 милиона тона рибни продукти. В корабостроенето, пристанищните работи, риболова и другите морски дейности са заети около 2.5 млн. души. Брутният вътрешен продукт на държавите-членки, разположени в морските региони на Европа съставлява около 50 % от брутния вътрешен продукт на ЕС.

Интегрираната морска политика (ИМП) представлява цялостен подход към всички политики на ЕС, свързани с моретата и океаните. Тя не е изрично предвидена в Учредителните договори на ЕС – ДЕС и ДФЕС. Създаването на ИМП е с решение на Европейския съвет през 2007 година, като идеята е, че Съюзът може да извлече по-голяма полза от моретата и океаните с по-малко въздействие върху околната среда чрез координиране на своите политики. Тази политика обхваща такива различни области като рибарство и аквакултура, морско корабоплаване и пристанища, морска среда, морски изследвания, енергия от разположени в морето инсталации, корабостроене и индустрии, свързани с морето, морски надзор, морски и крайбрежен туризъм, заетост, развитие на крайбрежните региони и външни отношения в морското дело.

През юни 2014 г. Европейският съвет прие Стратегия за морска сигурност за световното морско пространство, която е част от Интегрираната морска политика. Чрез стратегията се осигурява обща рамка за съответните органи на национално и европейско равнище, за да се гарантира последователно изготвяне на техните конкретни политики и да се подобрят европейските действия в отговор на рисковете и заплахите в морското пространство. Тя служи също така за защита на стратегическите интереси на ЕС в областта на морското дело. С подобна рамка се осигурява контекст за различните секторни морски политики и стратегии и се постига съгласуваност между тях. Преди всичко, чрез нея значително се укрепва връзката между вътрешните и външните аспекти на сигурността в морската политика на ЕС и гражданското и военното сътрудничество.

Основните цели на стратегията на ЕС за морска сигурност са:

- да се определят основните стратегически интереси на ЕС в областта на морското дело;
- да се определят заплахите, предизвикателствата и рисковете по отношение на стратегическите интереси на ЕС в областта на морското дело;
- да се организират ответните действия, т.е. да се определят общи цели на политиката, общи принципи и области на обща подкрепа, като основа на съвместната стратегическа рамка с цел осигуряване на последователност по отношение на множеството различни секторни морски политики и стратегии.

Освен цялостната стратегия за морска сигурност, през декември 2014 г. Съветът приема план за действие във връзка с изпълнението на тази стратегия. Планът включва 130 действия, организирани в пет различни области:

- 1) Външна дейност;
- 2) Осведомяване, наблюдение и обмен на информация във връзка с морското дело;
- 3) Развитие на способности;
- 4) Управление на риска, защита на критичната морска инфраструктура и ответни действия при кризи;
- 5) Научни изследвания и иновации, образование и обучение в областта на морската сигурност;

В плана за действие също така са определени участниците в изпълнението на всяко действие (на европейско и национално равнище) и сроковете за изпълнение.

Днес Европейският съюз е принуден от обстоятелствата да прави повече и да действа по-бързо и с по-малко ресурси, укрепвайки сътрудничеството между различните сектори и националните органи. Взаимосвързаността между вътрешното и външното измерение на морската сигурност става все по-голяма, поради което са

нужни обща цел и усилия от всички заинтересовани лица за постигането на последователност между секторните и националните политики и за да се даде възможност за ефективни съвместни действия на гражданските и военните органи. Работата на военноморските сили на Европейския съюз в Сомалия (EUNAVFOR) – операция „Аталанта”, в съчетание с оказваната от ЕС значителна подкрепа за установяване на сътрудничество, показва колко ефективен е съгласуваният подход.

Стратегията на ЕС за морска сигурност ще улесни възприемането на стратегически, междусекторен подход към морската сигурност¹. Координирането, осъществявано от ЕС, и развиването на допълнителни взаимодействия с държавите членки и между тях, както и сътрудничеството с международни партньори следва да бъдат отправната точка в съответствие с действащите договори и законодателство и с Конвенцията на Организацията на обединените нации по морско право, която да бъде крайъгълен камък на този подход.

Целта на подобна стратегия няма да бъде създаването на нови структури, програми или законодателство – тя ще бъде насочена към надграждането и укрепването на постигнатото досега. Необходимо е да се постигне съгласуваност с действащите политики на ЕС².

Сътрудничеството с действащите междуправителствени и международни инициативи трябва да бъде засилено³. И накрая, изработването на координиран подход към морската сигурност ще увеличи също така потенциала на нашите морета за създаване на растеж и работни места, както се посочва в стратегията на ЕС за растеж – Европа 2020⁴.

Важно е да споменем ключовите стратегически интереси на ЕС в областта на морската сигурност:

- предотвратяването на конфликти, запазването на мира и укрепването на международната сигурност чрез съвместни действия с международни партньори. Това поощрява международното сътрудничество в сферата на морското дело и прилагането на принципа на върховенство на закона, улеснява морската търговия и допринася за устойчивото развитие;
- защитата на ЕС срещу заплахите за морската сигурност, в това число защитата на важните морски инфраструктури, като пристанища и терминали, разположени в морето съоръжения, подводни тръбопроводи, телекомуникационни кабели, проекти за научни изследвания и иновации и други икономически дейности в морето;
- ефективният контрол на външните морски граници на Съюза с цел предотвратяване на незаконни дейности;
- защитата на глобалната верига на доставки на ЕС, запазването на свободата на плаване и на правото на мирно преминаване на корабите, плаващи под флаг на

¹ Като „междусекторни“ се определят действия или сътрудничество между различните *функции, свързани с морето или мореплаването* (например морска безопасност, опазване на морската среда, контрол върху рибарството, митници, граничен контрол, правоприлагане и отбрана).

² Например: Регламент (ЕО) № 725/2004 относно подобряване на сигурността на корабите и на пристанищните съоръжения; Директива 2005/65/ЕО за повишаване на сигурността на пристанищата и Регламент (ЕО) № 324/2008 за определяне на изменени процедури за извършване на инспекции на Комисията в областта на морската сигурност.

³ Като Форума на бреговата охрана на Европейския съюз, Международната морска организация и Форума на главнокомандващите европейските морски сили.

⁴ COM(2010) 2020 окончателен.

държава-членка на ЕС, и осигуряването на безопасността и сигурността на техните морски лица и пътници;

- предотвратяването на незаконния, нерегулирания и недеклаирания риболов.

Освен ключовите стратегически интереси, следва да обърнем внимание и на заплахите за морската сигурност, които са многоаспектни, излагат на опасност европейските граждани и нанасят вреди на сигурността на ЕС. Тези заплахи имат редица отражения върху няколко сектора на политиката. Социалните и икономическите явления и явленията от екологичен характер, като изменението на климата влошаването на състоянието на морските екосистеми и изчерпването на природните ресурси, отразяващи се на крайбрежните райони и моретата на държавите-членки на ЕС, и на други страни, както и на океаните, имат преки и непреки последици за морската сигурност. Заплахи за морската сигурност са:

- териториалните морски спорове, проявите на агресия и въоръжените конфликти между държавите;
- разпространението на оръжия за масово унищожение, в това число химични, биологични, радиологични и ядрени заплахи;
- морското пиратство и въоръжените грабежи в морето;
- тероризмът и други умишлени незаконни действия срещу кораби, товари и пътници, пристанища и пристанищни съоръжения и важни морски инфраструктури, включително кибератаки срещу информационните системи;
- трансграничната и организираната престъпност, в това число трафикът на оръжия, наркотици и хора по море и незаконният, нерегулираният и недеклаираният риболов;
- потенциалните последици за околната среда от незаконното изхвърляне на отпадъци или от случайни замърсявания на морската вода;
- потенциалното отражение на природните бедствия, извънредните явления и изменението на климата върху системата за морски транспорт и по-специално върху морската инфраструктура;
- условията в морето и крайбрежните райони, които намаляват потенциала за растеж и работни места в морския сектор и сектора на мореплаването.

Като се има предвид колко сложни са съществуващите политически инструменти и колко много са участниците и съответните закони на национално равнище и на равнище ЕС, стратегията за морска сигурност трябва да бъде обединяваща и всеобхватна и да се основава на постигнатото до този момент.

Добър пример в това отношение е всеобхватният подход на ЕС за борба с пиратството по бреговете на Сомалия. За тази цел е необходимо да се предприемат многостранни действия, които да включват сътрудничество за граждански цели и цели, свързани с отбраната, изграждане на капацитет и развиване на партньорства, финансови и съдебни разследвания, дипломатически усилия и поемане на политически ангажименти на местно, регионално и международно равнище, както и научни изследвания, иновации и сътрудничество с промишления отрасъл.

Стратегията за морска сигурност, като част от ИМП има за цел да се улесни междусекторният подход по отношение на морската сигурност. Това ще бъде постигнато чрез преследването на изброените по-долу четири стратегически цели:

- **Използване по най-рационалния начин на наличния капацитет на национално и европейско равнище**

С течение на времето всяка държава членка е създавала свои системи, структури и подход във връзка с морската си сигурност, като методите за постигане на успех са

повече от един. Тези усилия получават подкрепа от агенции на ЕС, като Европейската агенция по отбрана (EDA) и Сателитния център на Европейския съюз (EUSC).

• **Организиране на ответните действия на ЕС: използване на постигнатото до този момент и неговото подобряване**

Можем да кажем, че доброто морско управление почива на четири основни принципа:

Междусекторен подход: всички партньори от гражданските и военните органи (правоприлагане, граничен контрол, митници и проверяване на риболова, органи за околната среда, наблюдение на морския превоз на товари, научни изследвания и иновации, военноморски сили) до промишлеността (морски превоз на товари, частна охрана, комуникационни технологии, подпомагане на капацитета, социални партньори) трябва да си сътрудничат по-добре.

Функционална цялост: не трябва да се внасят промени в мандата, отговорностите или компетенциите на всеки участник. Вместо това акцентът следва да бъде поставен върху това кои конкретни функции или задачи могат да се осъществяват по-добре чрез съвместна работа с други участници.

Многостранно сътрудничество в областта на морското дело: основен принцип в работата по сложни въпроси, изискващи международен отговор и сътрудничество в областта на морското дело, е многостранното сътрудничество. ЕС е по-силен и интересите му са защитени най-добре, когато изразява единна позиция в отношенията си с международните партньори.

Зачитане на правилата и принципите: ЕС насърчава зачитането на международното право, правата на човека и демокрацията и пълното спазване на Конвенцията на ООН по морско право и залегналите в нея цели, като ключови елементи на едно добро управление в морето, основано на установени правила.

Тези четири принципа се прилагат в пет области за подобряване на сътрудничеството.

Подобряването на сътрудничеството в сферата на морската сигурност на ЕС е мащабно начинание, но е от жизненоважно значение то да бъде осъществено. ЕС се нуждае от междусекторно сътрудничество, за да могат да се предприемат по-сериозни ответни действия срещу заплахите за морската сигурност. Това предполага участието на множество и различни партньори на национално и международно равнище и на равнище ЕС. Това е дългосрочен процес, който се основава на съществуващите работни методи и на постигнатото и който ще бъде по-скоро еволюция, отколкото революция.

Морската сигурност на ЕС ще бъде засилена из основи, ако за водещ принцип бъде възприет дългът за откровено сътрудничество. Тя ще бъде засилена в още по-голяма степен чрез партньорства между всички участници в морската сигурност на равнище ЕС, между държавите членки и в тях. В морската сигурност следва да участват също така промишлеността, социалните партньори и гражданското общество.

По-активната роля на ЕС в сферата на сигурността трябва да бъде в съответствие с развитието в световен план. Освен това са необходими силната подкрепа и ангажимент на частния сектор и научноизследователските институти, които са важни участници в засилването на морската сигурност и запазването на стратегическите морски интереси на ЕС.